

CONSIDERAȚII PRIVIND ASEMĂNĂRILE DINTRE CULTURA CUCUTENI ȘI CULTURA YANGSHAO

Tatiana ANTONOVICI, profesor, grad I
Piatra-Neamț

1. Olăritul și olarul în lumina mitului

Născută din logodna lutului cu focul, ceramica a fost considerată una din primele arte apărute în negura veacurilor. Miraculosul act al renașterii formei din pasta inexpressivă a făcut din olar un mic demiurg. Creația divină a fost imaginată la multe popoare ca o artă ceramică. Adam (adamah în ebraică însemnând chiar „pământ roșu, argilă”), omul primordial biblic, era o bucată de lut cu suflet: „*Luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie*”. La fel a fost creat Enkidu (omul primar în mitologia babiloniană și akkadiană) de către zeița Aruru, protectoarea de mai târziu a olăritului: „*S-a spălat Aruru pe mâini, a luat o bucată de lut, l-a aruncat pe pământ și l-a plămădit pe Enkidu, a făurit un viteaz*”. În legendele românești se spune că olarul a furat meseria de la Dumnezeu, numai că, neputând să aibă suflare divină, a pus vasele la ars.

Meșteșugul multimilenar al olăritului a apărut din necesitatea preparării și păstrării hranei zilnice, precum și a satisfacerii practicilor magice sau rituale de către populația stabilă de pe aceste meleaguri. Durată dintr-un material aparent fragil, ceramica stă mărturie a continuității noastre pe aceste locuri. În timp, ea și-a pierdut funcția preponderent ritual-simbolică, funcția utilitară a cedat și a luat locul produselor industriei casnice, dar continuă să reziste și astăzi funcția estetică a ceramicii (valorificată mai ales cu prilejul târgurilor de artă populară).

Arta olăritului datează din preistorie, unii autori plasându-i originea în prima jumătate a mezoliticului, acum 8-10 milenii. Omul preistoric a observat că argila din anumite zone reținea apa de ploaie, dar fiind și plastică a început să o modeleze. Astfel, cele trei domenii în care s-a modelat argila au fost: ustensilele, materialele de construcții și ceramica artistică, deci nu există o istorie unică a ceramicii, ci tot atâtea istorii câte civilizații sunt. Pe baza vestigiilor cunoscute, cel mai vechi centru al ceramicii a fost Asia Occidentală, ce cuprindea o zonă din Palestina și Irak, apoi, o altă zonă cuprindea Egiptul, de unde s-a răspândit în Europa și Extremul Orient. Primele cărămizi au fost turnate în Mesopotamia în mileniul al V - lea Î. H., dar, în aceeași perioadă, și în Egipt exista o industrie a olăritului, folosind lutul din Valea Nilului ce permitea obținerea unor obiecte de culoare roșie sau cafenie. Ceramica era lucrată cu mâna, întrucât roata olarului apare în jur de 3500 Î. H.

Arheologii americani au descoperit că fragmentele dintr-un vas de lut provenit din peștera Xianrendong din China are vechimea de circa 20.000 de ani,

cea ce înseamnă că artefactele respective sunt cea mai veche dovadă a existenței olăritului. Descoperirea îi obligă pe specialiști să reconsidere vechimea olăritului. Se pare că vasul a avut destinații multiple: de la oală de gătit, până la recipient pentru pregătirea băuturilor alcoolice. În plus, în decursul ultimilor 10 ani, arheologii au mai descoperit dovezi conform cărora meșteșugul olăritului este mai vechi chiar decât agricultura. O dovadă în plus asupra vechimii olăritului este faptul că în urmă cu 20.000 ani, Terra parcurgea una dintre cele mai reci perioade din istoria sa.

Primele produse ceramice la noi au fost realizate de oamenii care au trăit acum aproximativ 4.600 de ani. Vase făcute de mână, împodobite cu zgârieturi și decorații liniare s-au găsit în câteva locuri din țară, printre care și la Valea Lupului (județul Iași). Caracterul lor primitiv se observă prin forma simplă și prin compoziția grosolană a pastei. Aceste produse ale neoliticului evoluează repede sau sunt înlocuite, deosebindu-se în țara noastră trei mari civilizații ceramice: în Muntenia (tipul Boian), în Moldova (ceramica cucuteniană) și în Transilvania (ceramica zgâriată).

2. Cultura Cucuteni

Cu o vechime mai mare decât cultura mesopotamiană, între anii 4000-3000 Î. H., apare între Carpați și Nistru, una dintre cele mai misterioase civilizații neolitice, Cultura Cucuteni, care a lăsat în urmă vestigii impresionante. Uneltele rudimentare folosite arată că traiul acelor oameni era foarte simplu, dar ceramica pictată pe care au lăsat-o este la un nivel de rafinament și originalitate rămas neîntrecut între civilizațiile vremii.

Harta 1

Cultura Cucuteni -Tripolie este una dintre cele mai vechi civilizații din Europa care și-a primit numele după satul Cucuteni din apropiere de Târgu Frumos, unde, în anul 1884, s-au descoperit primele vestigii, iar în perioada interbelică s-au descoperit peste 100 de gropi și gospodării anexe, împreună cu 44 locuințe datând dintre anii 5000-3500 Î. H.

Ea se întindea pe o suprafață de 350.000 km pătrați și era răspândită în [Moldova](#), nord-estul [Munteniei](#), sud-estul [Transilvaniei](#) și [Basarabia](#), nord-estul Ucrainei (Harta 1). Se caracteriza printr-o ceramică de foarte bună calitate, bogat și variat pictată. Ceramica din cultura Cucuteni este unică în [Europa](#), găsindu-se unele asemănări, destul de pregnante, doar între ceramica Cucuteni și o [ceramică](#) dintr-o cultură [neolitică](#) din China. Între cele două culturi este o

distanță de timp foarte mare: cea din China apărând după circa un mileniu față de cea de la Cucuteni.

Pe ceramica Cucuteni predomină decorul în spirală, cu numeroase variante și combinații. S-au găsit și figuri feminine cu torsul plat, decorate cu motive geometrice. Ceramica pictată din Moldova este în legătură cu teritoriile din răsăritul acestei regiuni și, probabil, cu zone mai îndepărtate din Asia, unde se obișnuia decorația pictată.

Astfel, toate tipurile de vase din cultura Cucuteni se remarcă prin decorul pictat în alb, roșu și negru. Suprafața vasului era acoperită cu un strat subțire de culoare albă. Peste acest fond se aplica roșul, în așa fel încât să rezulte, motivul decorativ, care apoi era înrămat cu o dungă neagră. În decorul propriu-zis, motivele de bază au fost deosebite de cele secundare, destinate umplerii spațiilor goale.

Simbolurile principale utilizate sunt spirala și meandrele, la care se adaugă banda în zig-zag, triunghiul, rombul ș.a. Spirala fugătoare, întâlnită și în ornamentarea altor culturi neolitice care au utilizat motivul spiralei, constituie una dintre cele mai reușite maniere de a folosi spiralele care, rotindu-se orizontal, dau impresia de mișcare infinită. Olarul cucutenian (considerat de Vladimir Dumitrescu „genial”) avea oroare de spațiile libere – „horror vacui” – rămase de la pictarea motivelor principale. Așadar, putem spune că la efectul cromatic se adăuga și cel al compoziției, în care motivele principale și cele secundare se combinau după regulile ritmului și ale simetriei.

Toată ceramica cucuteniană a fost lucrată cu mâna, fără folosirea roții olarului. Anumite detalii de pe pereții vaselor arată că îndepărtații precursori ai ceramiștilor de astăzi foloseau unelte de lemn, de os și de lut ars pentru modelarea vaselor; iar netezirea perfectă a pereților exteriori, pe care era realizată apoi ornamentarea, nu putea fi realizată cu degetele, care ar fi lăsat amprente, ci tot cu unele unelte ajutătoare, de os și de lut ars.

Populația aparținând culturii Cucuteni avea o organizare proto-urbană, cu locuințe mari, cu etaj și case pe piloni cu o suprafață de până la 200 de m.p., care erau compartimentate, fiecare cameră având o utilitate specifică. S-au descoperit așezări de aproape 20.000 de case, aranjate planimetric, ceea ce arată o organizare socială foarte bine pusă la punct, sugerând existența unor proto-orașe. Așezările cucuteniene erau deschise sau fortificate, condiționate fiind de sursele de apă, terenurile agricole favorabile, căile de comunicație, condițiile de apărare și a sării. Locuințele erau așezate și grupate în funcție de forma de relief, iar casele erau construite pe platforme masive de lut cu structură de bârnă despicată.

Locuitorii aveau ca ocupație vânătoarea, agricultura (cultivând cereale și diverși pomi fructiferi) și meșteșugurile casnice, cum ar fi: țesutul, olăritul, confecționarea de unelte. În locuințele care fac parte din cultura Cucuteni au fost întâlnite câteva cazuri în care, în podeaua camerelor au fost descoperite

oase umane, o posibilă mărturie a faptului că oamenii se îngropau la temelia caselor, în mod ritualic. Acest lucru pare să fie susținut și de lipsa necropolelor. Specialiștii vorbesc despre un cult al zeiței-mamă, dovadă fiind statuetele antropomorfe feminine. Populația Cucuteni practica și diferite culte solare evidențiate mai ales prin pictură.

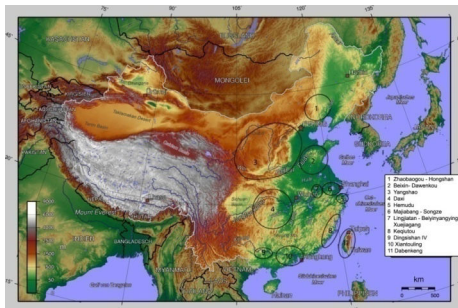
Pasta ceramică cucuteniană ca și pigmentii folosiți sunt de o calitate excepțională, foarte greu de atins și cu tehnologia de astăzi. Practic, pasta ceramică și culorile sunt foarte bine păstrate, chiar și după ce au stat în pământ peste 5.000 de ani.

Cucutenienii foloseau cuptoare de ardere cu reverberație, o minune tehnică pentru acea perioadă. Culorile predominante pe ceramica Cucuteni, roșul, albul și negrul, apar cu unele variații în funcție de temperatura la care a fost ars vasul respectiv. Ca formă, vasele diferă de la simple pahare la vase mari de tipul amforelor. Pe lângă ceramica de o calitate deosebită, arta cucuteniană a mai lăsat în urmă numeroase statuete antropomorfe stilizate ce imită în special corpul feminin, reprezentând în fapt zeița-mamă care îl ocrotește și îl primește pe om la sânul său. Există și statuete antropomorfe masculine, dar mai rare. Statuetele au dimensiuni diverse și sunt ornamentate cu motive simbolice.

În concluzie, Cultura Cucuteni a fost vârful cultural, economic și social al Europei timp de 1500 de ani între 5000-3500 î. Hr., susțin arheologii și cercetătorii.

3. Cultura Yangshao

Era o cultură neolitică care a înflorit pe platoul Loess de-a lungul Râului Galben din China, începând cu anul 5000 î.H. până în anul 3000 î.H.. Este numită Yangshao, după primul sit reprezentativ al acestei culturi, descoperit în 1921 în provincia Henan de către arheologul suedez Johan Gunnar Andersson (1874-1960). Cultura a înflorit în principal în provinciile Henan, Shaanxi și Shanxi. Site-urile majore includ Banpo și Jiangzhai. Cultura Yangshao a fost precedată de culturile Jiahu, Dadiwan, Cishan și Longshan (Harta 2).

Harta 2

O altă cultură legată de Yangshao, care a apărut în nord-vest, este clasificată în trei categorii: Banshan, Majiayao și Machang, fiecare cuprinzând tipuri de articole ceramice produse, după cum precizează în Wikipedia, Muzeul Metropolitan de Artă.

Cultura arheologică Yangshao este bine cunoscută pentru ceramica pictată. Aceasta a constat din sute de așezări de-a lungul Râului Galben și a Râului Wei și se întindea pe câmpiile din

nord-vestul provinciei Shaanxi din centrul Chinei, până în provincia Gansu, în vest. Sursa numelui Yangshao, se află în apropierea confluenței râurilor Galben, Fen și Wei. În jurul anului 4000 î.H., cu circa 800 de ani înainte ca civilizațiile să se dezvolte în Mesopotamia și Egipt, satele construite cu grijă fiind înființate de vânătorii-fermieri pe râurile Galben și Wei.

Doctorul Robert Eno de la Universitatea din Indiana a scris: "***Cultura Yangshao este una dintre cele două culturi neolitice mari care au proliferat în nordul Chinei. Cele mai vechi situri din valea râului Wei datează din anul 5000 î. H., iar regiunile cele mai vestice ale culturii Yangshao par a persista până în jurul anului 2000 î. H.***"

Cu alte cuvinte, cultura Yangshao avea o istorie de trei mii de ani, fiind una din marile civilizații ale istoriei lumii chinezești. Vedem în cultura Yangshao un strămoș al structurilor complexe de rudenie ale societății chineze mai târzii și a ritualului estetic asociat acestora. Cu toate acestea, nu putem identifica poporul Yangshao ca protagonist a societății războinice din China.

Oamenii din Yangshao cultivau [mei](#) extensiv, cânepă pentru fibră, dar în unele sate era cultivat și [grâul](#) sau [orezul](#). Creșteau animale precum [câini](#), [porci](#), [oi](#), [capre](#) și [vacii](#), dar cea mai mare parte a consumului de [carne](#) provenea din [vânătoare](#), unde foloseau cuțite, lopeți și vârfuri de săgeți, și din [pescuit](#) la care utilizau plăcuțe de pescuit, plase, ace, harpoane și cârlige din os. De asemenea, au practicat un tip primitiv de [sericultură](#). În zona Yangshao a fost preparată cu 5000 de ani în urmă berea în fabricile preistorice de la Mijiaya unde au fost descoperite artefacte ce prezentau reziduuri de oxalat provenit din obținerea berii din orz, înainte ca aceasta să devină hrană. Producția și consumul de bere de către locuitorii Yangshao au contribuit, spun cercetătorii, la apariția unor societăți ierahice din Câmpia Centrală a Chinei cunoscută sub denumirea de „leagănul civilizației chineze”.

Ustensilele folosite în obținerea ceramicii erau de piatră lustruită și aveau o mare specializare. Această cultură este cunoscută pentru [ceramica](#) pictată în alb, roșu și negru, având desene cu animale, fețe umane sau desene geometrice. Spre deosebire de [cultura](#) ulterioară a [lui Longshan](#), cultura Yangshao nu cunoștea [roata olarului](#). Cimitirele erau întotdeauna în afara localității, cu șanțuri largi, care separau ambele lumi, ale celor morți de ființele vii. Excavațiile au arătat că, în vase ceramice vopsite, au fost îngropați în special copii.

Situl arheologic al orașului [Banpo](#), lângă [Xian](#), este unul dintre cele mai cunoscute situri ale acestei culturi. Au fost găsite case foarte mari, înconjurate de cele mai mici, ceea ce poate indica folosirea comună sau diferențierea statutului printre coloniști. În case, se pot recunoaște spații pentru gătit și / sau încălzire, precum și unele platforme care puteau fi folosite pentru dormit. Societatea Yangshao era o cultură matriarhală, interpretările sunt date de practicile de înmormântare folosite (sursa Wikipedia).

4. Similitudini între culturile Yangshao și Cucuteni

În munca de comparare a ceramicii celor două culturi, am găsit o serie de evidente asemănări:

- Ambele culturi au fost agricole, dezvoltate în regiuni de câmpie și cu o istorie contemporană de peste trei milenii;
- Oamenii din ambele culturi au realizat o ceramică pictată utilizând trei culori de bază: alb, roșu și negru;
- Ceramica celor două culturi se aseamănă și prin simbolurile folosite din care amintesc: spirala, meandrele, liniile orizontale și verticale, hașurile, ovalul, rombul, crucea, precum și simbolurile asiatice Ying-Yang și Svastica;
- Vopseaua folosită în decorarea ceramicii era un amestec fluid de argilă cu pigmenți minerali (chinezii foloseau cinabru - sulfură de mercur care este de culoare roșie);
- Oamenii ambelor culturi, pe lângă ceramică, se ocupau și cu agricultura cultivând cereale, crescând animale, practicând pescuitul și vânătoarea;
- Remarcabilă este capacitatea de abstractizare a acestor oameni străvechi în realizarea ceramicii pictate;
- Ambele culturi au fost societăți matriarhale.

Ca o confirmare a acestor asemănări, în anul 2014, o descoperire de excepție făcută în România – scoaterea la lumină a unei locuințe pre-cucuteni, cu o vechime de aproximativ 7.200 de ani – a adus dovezi ale schimburilor comerciale dintre locuitorii de pe teritoriul României și cei din China.

Datorită excepționalei descoperiri de la Baia, în județul Suceava, o echipă de cercetători de la Universitatea din Cambridge a venit pentru a sprijini munca arheologilor români. Alături de arheologul Emil Ursu, directorul Muzeului Bucovinei, echipa de la Cambridge urmărește să stabilească modul în care acum 6-7.000 de ani se făceau schimburi de cereale între Europa și Asia, dar, în special, între Europa și China. Martin Kenneth Jones, specialist în arheologia biomoleculară a cerealelor și-a început cercetările în China, unde a găsit cereale aduse în acele vremuri din Europa, în timp ce în Europa a identificat cereale aduse din China. Vorbind despre descoperirea de la Baia, dumnealui a precizat: **„Credem că aceasta are legătură cu culturile agricole din China. Am fost interesați de zece ani de această dezvoltare și am început munca în China pentru a înțelege mai bine ce este cu aceste produse agricole, cereale. În acea perioadă, pe vremea migrațiilor, transportul nu era atât de simplu, iar cum s-a făcut acesta este interesant”**.

Iată că, din perspectiva specialiștilor, o relație între cele două culturi este posibilă. Dincolo de dovezile arheologice care pun în evidență schimburi de cereale între cele două continente (Harta 3),

Harta 3

asemănarea ceramicii celor două culturi este frapantă și ne vorbește despre legături deosebite.

Interesant este și faptul că anumite obiecte cucuteniene de cult seamănă izbitor cu Pagodele Chinezești care, la rândul lor, sunt construcții destinate vieții religioase. Un exemplu este Frontonul de templu descoperit la Trușești - Țuguieța, județul Botoșani. El aparține unui complex de cult ce demonstrează existența unei vieți spirituale extrem de bogate. Structura acestei piese relevă organizarea sa în două registre, unul superior și altul inferior. La partea superioară sunt reprezentate două personaje umane inegale ca mărime cu capetele sub formă de cupă având câte un padantiv la gât și brațe. Cele două personaje sunt unite în zona centrală printr-o cavitate redând foarte probabil graviditatea, la stânga și la dreapta ei sunt câte trei coloane, iar deasupra sunt stilizate alte trei coloane (fig. 1).

Fig. 1.

În Cultura Cucuteni pe ceramica pictată s-au descoperit două simboluri asiatice: simbolul Ying - Yang și Svastica.

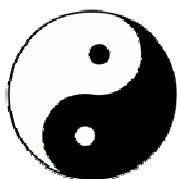

Fig. 2.

Simbolul Ying - Yang reprezintă două concepte religioase care își au originea în filosofia și metafizica chineză, care reprezentau forțele primordiale și complementare ce compun Universul. Ying înseamnă loc întunecos și Yang înseamnă loc însorit. Astfel, acest simbol înseamnă „începutul și sfârșitul”, simbol de identificare al zeiței Șarpe și, în esență, simbolistica regenerării.

Svastica este un simbol sacru preistoric - neolitic originar din jianism. Este cea mai veche cruce echilibrată cu brațe egale, îndoite la capete în unghi drept în sensul acelor de ceasornic sau invers. Istoricii susțin că svastica a fost preluată de chinezi din cultura indiană, unde se găsește pe majoritatea statuilor lui Buda. Reprezintă un simbol sacru care provoacă anumite energii necunoscute și astfel

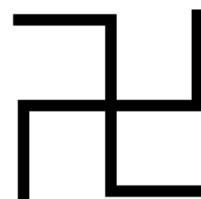

Fig. 3.

bunăstarea domnea peste întreaga civilizație.

Svastica înseamnă bunăstare în sanscrită, iar în antichitate simbolistica svasticii era: viața, soarele, forța, norocul, talisman norocos, viață lungă, lumină și unitate cu sinele superior.

Domnul Constantin Lupeanu - directorul ICR Beijing, a subliniat că *„simbolul Ying-Yang, socotit de întreaga lume ca fiind tipic chinez, este regăsit în spațiul românesc pe vasele ceramice Cucuteni, însă chiar și mai dinainte, în cadrul Culturii Turdaș”* (fig. 4)

Fig. 4.

Mă întreb: oare în urmă cu milenii pe Terra exista un singur trib, iar noi, românii și chinezii, suntem urmași?

În 2017 a avut loc un eveniment în premieră, cu o valoare culturală și emoțională deosebită ce a fost găzduit de Institutul Cultural Român din Beijing, acolo unde specialiștii români și chinezi în istorie și arheologie au pus față în față obiecte de ceramică aparținând culturilor Cucuteni și Yangshao contemporane din perioada 5000-3500 Î. H. într-o interesantă expoziție.

Cele două secțiuni ale expoziției cu obiecte specifice celor două culturi au fost prezentate de doamna Lăcrămioara Stratulat, manager al Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași și profesorul doctor Camelia-Magda Lazarovici, de la Institutul de Arheologie din Iași, alături de profesorul Li Xinwei, director executiv al Centrului pentru Arheologia Lumii - CASS din Beijing.

Multiplele similitudini care pun alături cele două culturi, plecând de la tematica artistică, forma, culoarea, desenele și teme, i-au determinat pe cei trei invitați ai ICR Beijing să declare totalul interes și totala deschidere pentru un proiect comun de cercetare. Subiectul principal ar putea viza condițiile care au condus la existența similitudinilor evidente în planul obiectelor de gospodărie și obiectelor de cult, a modului de organizare a gospodăriilor, și, cel mai elocvent, prin materialul ceramic păstrat până în zilele noastre. Unele dintre ele sunt prezentate în figurile din prezenta comunicare.

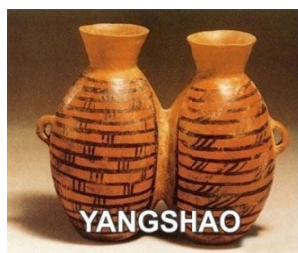

Fig. 5.

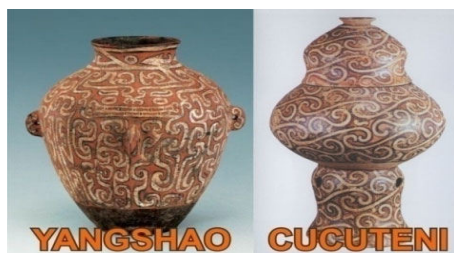

Fig. 6.

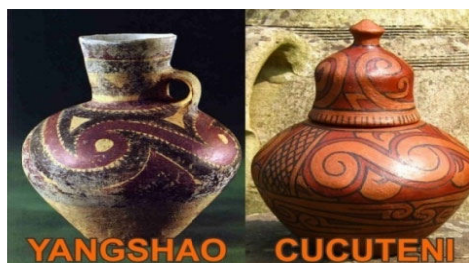

Fig. 7.

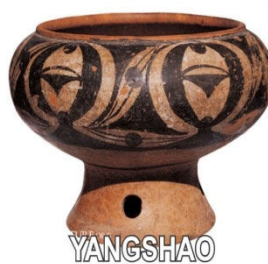

Fig. 8.

Fig. 9.

În acest context, ne putem întreba dacă nu cumva culturile neolitice dezvoltate într-un spațiu care înglobează și România de azi, au creat influențe până departe în Asia, acest spațiu carpato-danubiano-pontic fiind nu numai Vatra Vechii Europe, după cum spun unii cercetători străini, ci și un loc de unde au pornit spre Asia populații care stau și la baza unor culturi de pe acest continent

Simbolurile din a doua perioadă a Culturii Cucuteni care se aseamănă izbitor cu semnele de pe ceramica culturii Yangshao pot fi justificate printr-o mitologie comună, reprezentări ale zeităților comune, ideograme și, nu în ultimul rînd, printr-o posibilă religie comună. Arheologii, istoricii și cercetătorii susțin că singura explicație a asemănării de necontestat dintre cele două culturi, dezvoltate pe teritorii aflate la mii de kilometri distanță, poate fi găsită în expedițiile nomade ale populațiilor asiatice care au ajuns până dincolo

de Pontul Euxin, marcând dintre traseele Drumului Mătășii, știindu-se că proto-românii au fost un popor sedentar. Dintr-o altă perspectivă profesorul doctor Ana Eva Budura, susține că străvechea și valoroasa Cultură Yangshao este anterioară Culturii Cucuteni, astfel ceramica din spațiul chinez care a ajuns în Europa Centrală a găsit condiții de înflorire maximă la Cucuteni.

În concluzie, avem aproape de noi o comoară culturală pe care statul român ar trebui să o valorifice la adevărata ei valoare. Peste toate, dovezile ne vorbesc despre legături și influențe uimitoare, la distanțe uriașe pentru acele vremuri. Cu timpul, poate că toți românii vor cunoaște istoria acestor locuri și o vor aprecia la adevărata valoare. Pentru că merită! Pentru că este și a noastră!

Bibliografie

- 1. Cucuș Ștefan , Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei, Muzeul de Istorie Piatra-Neamț;*
- 2. Dumitroaia Gheorghe, Primul Muzeu Cucutenian din România, Editura Constantin Matasă, 2005;*
- 3. Dumitrescu V. , Arta Culturii Cucuteni, Editura Meridiane, București, 1979;*
- 4. Mircea Petrescu Dâmbovița, Cucuteni, Editura Meridiane, București, 1966;*
- 5. Mircea Petrescu Dâmbovița, M. Văleanu, Cucuteni – Cetățuie, Monografie arheologică, Iași, 2004;*
- 6. Smidt H., Cucuteni, Editura Tehnopres, Iași, 2007;*
- 7. Muzeul de Artă al Universității Princeton, 2004, princeton, edu;*
- 8. Robert Eno – Indiana University, indiana.edu;*
- 9. Sursa –Wikipedia; Articole tematice de pe Internet.*